

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

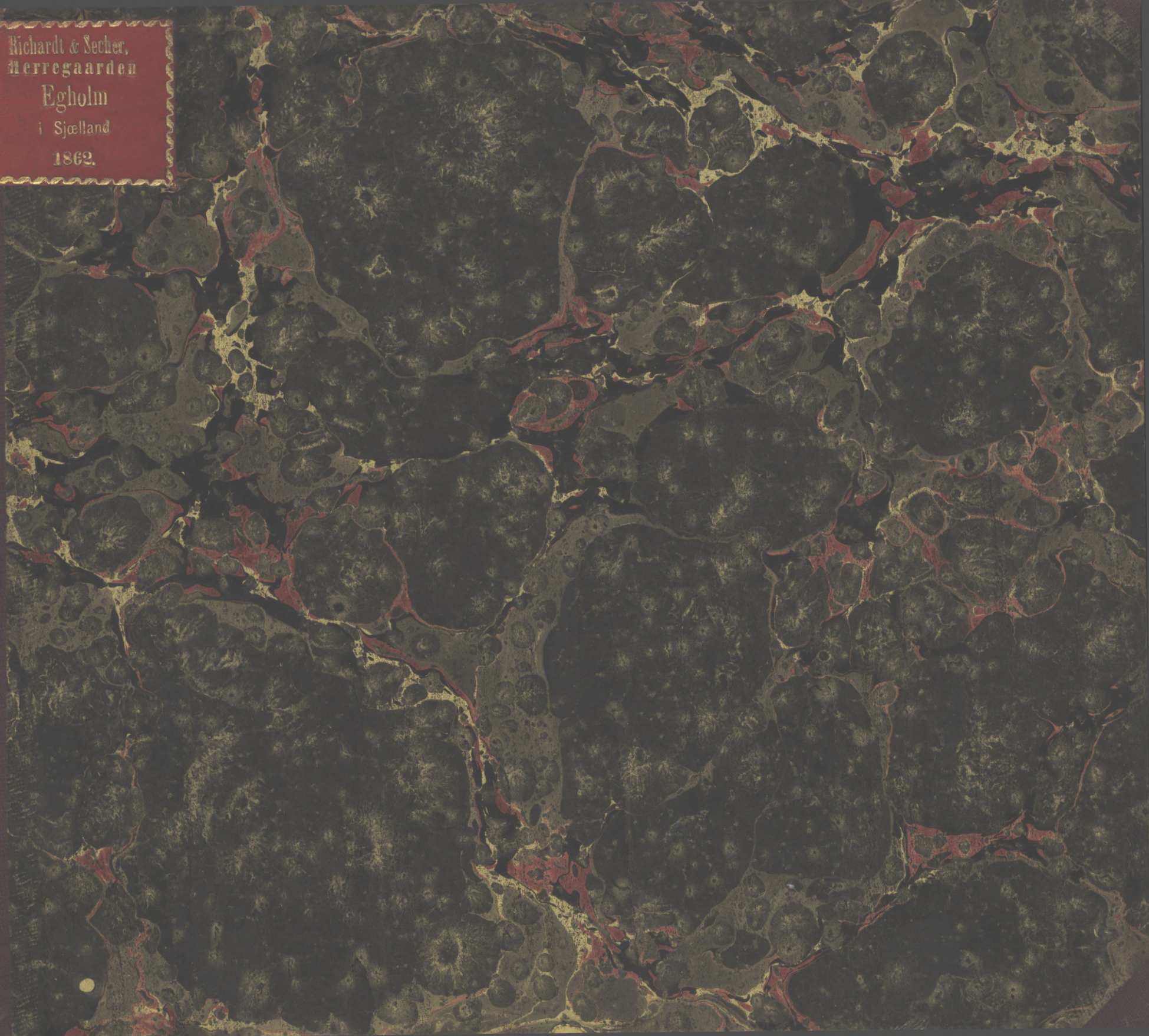
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Richardt & Secher,
Herregaarden

Egholm

i Sjælland

1862.

Richard del-Nordahl Grave & Kittendorff lith.

GA. Reitzel's Forlag.

IW Tegner & Kittendorff's lithinst.

E G H O L M
Sælland.

E G H O L M

Sælland.

Det Amtsskiftet imellem Kjøbenhavns og Frederiksborg Amter, i Sæby Sogn, Horns Herred og Kjøbenhavns Amt, ligger den gamle Herregaard Egholm. Afstanden fra Hovedstaden er 7 Mile, fra Roskilde 3 og fra Holbæk $3\frac{1}{2}$ Mile.

Egholm hører til Danmarks ældste Herregaarde og forekommer i Begyndelsen af 15de Hundrebaar. I Aaret 1405 pantsatte nemlig Hr. Predbjørn Pødebust af Egholm til Biskop Peder i Roskilde Mødelby (Melby) i Halsnæs for 200 engelske Noble i Guld og 100 lybske Mark i Sterlinge i god og gæv Mynt. Henimod Midten af det samme Hundrebaar tilhørte Gaarden Hans Grubendale, Bæbner, der 1443 pantsatte til Hr. Sten Basse i Tybbjerg (Tybjerg) de Baadrætter, han havde i Isefjord, nemlig Grydeøre Dræt og Bådehule Dræt for 4 lødige Mark og 4 Skilling Grot. Nogle Aar derefter havde Gaarden faaet en ny Ejer; thi den tilhørte 1460 Hr. Jens Due, som da udstædte et Vidnessbyrd om, at han havde tilladt Hr. Thorbern Wille af Søholm at lægge en Møllebam paa en Jord, der kaldtes Mensberg.

Imod Slutningen af det 15de Hundrebaar tilhørte Egholm Ejler Hak, der 1493 overlod sin Del i en Bondegaard til Andvordstov Kloster. Ejler Hak var en Søn af Mogens Hak til Hikkebjerg og Fru Lene Rønnow, og hans Egtefælle var Fru Anne Present, Datter af Niels Present og Fru Inger Wille. Han døde 1501 i en ung Alder. Enken Fru Anne, der 1511 udlagde en Gaard i Vellinge (i Sælland) til Andvordstov Kloster imod andet Gods, levede endnu 1520. S. A. blev hendes Datter Somfru Lene Hak gift med Hr. Hans Krasse til Basnæs, Søn af Vesper Krasse

til Basnæs og Fru Karen Lunge. Han eiede derpaa Egholm i Forening med sin Maag (Svoger) Christoffer Hak indtil sin Død 1530. Fru Lene Hak havde derpaa hans eller sin Del af Egholm i Forening med sin Broder. Christoffer Hak var gift med Fru Dortha Bjørn. Han blev 1536 støvnet af Basse Christoffersen til Sørup paa Grund af deres Strid om en Bondegaard; paa samme Tid havde han adskillige andre Retsfager. Han døde i Aaret 1539.

En Søn af Hr. Hans Krasse og Fru Lene Hak var Ejler Krasse, der er bleven bekendt ved sin ulykkelige Skæbne. Han var født 1524, arvede Egholm efter sine Forældre og ejede denne Gaard i en lang Arrække. I Aaret 1549 holdt han Bryllup med Somfru Hilleborg Wille, Datter af den navnkundige Hr. Esge Wille til Svanholm og Fru Sofie Krummedige. Foruden Egholm ejede han ogsaa Afsendrup (i Tybjerg Herred). I Aaret 1564 magesiftede han med Kongen og fik da 1 Gaard i Aversie Sogn i Tybjerg Herred tillige med en øde Jord, 2 Gaarde i Østremagle i Ransø Herred samt Herligheden af en „Kirkegaard“ i Store-Karleby (Horns Herred, Kirke-Hyllinge Sogn), hvoraf Landgilden tilhørte Sonnerup Kirke; derimod afstod han til Kronen 3 Gaarde i Strøllille (Strø Sogn og Herred) og Herligheden af 2 „Kirkegaarde“ i Nørhæl (Østykke Herred, Snodstrup Sogn). Aaret efter deltog han i Krigen med Sverige og kæmpede da under Hak Holgerfen Ulfstands Fane. I Slaget ved Svarteraa blev han faaret og fangen, men løstjøbte sig og kom snart tilbage til Fanen igjen. I Juni 1572

E G H O L M

Sælland.

tog han Stævning imod Axel Urne til Søgaard for en Dom, denne havde fældet imellem ham og to Herredsfogeder, hvortil han efter sin Paastand ikke havde været stævnet og kaldet, og besaarfag mente han sig at være forurettet. I Aarene 1573, 1574 og 1575 var han med at dømme paa Kongens Retterting i Sagen vedkommende det Herlufsholms Skole tilhørende Forbegods. Ejler Krasse var allerede en temmelig gammel Mand, da han paa Grund af Manddrab blev fribløv og landsflygtig, som Følge af den over ham paa Kongens Retterting i Odense fældede Dom. Med denne Sag forholdt det sig saalunde: Paa Rettertinget, der fandt Sted den 10de November 1581 i Kongens Nærværelse, og paa hvilket Niels Raas, Peder Gyldestjerne, Peder Munk, Sorgen Rosenkrands, Christoffer Valkendorf og flere andre Rigsraader vare tilstede, fremtraadte Brødrene Henrik Brahe til Vidstøfle, Rigsraad, Peder Brahe til Krogholm og Ove Brahe til Lundbyholm; de havde stævnet Ejler Krasse til Egholm, fordi han kort Tid i Forvejen „jammerlig, ynkelig og aldeles uforsthyldt“ havde taget deres Broder Tyge Brahe til Tostrup af Dage, „hvilket de mente, ikke saa kristelig og retfærdig at være gjort som det sig børde.“ Paa den anklagedes Begne fremtraadte for Kongen Sorgen Daa til Snebinge og gav til kende, at Ejler Krasse underdanigst begjærede af Kongen, Rigsraadet og de tre Brødre Brahe, at Sagen maatte blive formildet uden Rettergang; hvis det ej kunde ske, da maatte han paa Ejler Krasses Begne sætte i Rette, om der kunde fældes nogen Dom eller forhøres noget Vidnessbyrd efter Sællands Lov og Kongens Reces, efterdi den anklagede havde været borte fra sit Hus og Hjem den Gang, da Stævningen blev læst for hans Brofjæl (Vopæl); og han tilbød sig at bekræfte, at Ejler ikke havde været her i Riget en hel Maaned; hvis denne maatte opnaa en kristelig Lejde, vilde han selv komme for at forsvare sin Sag saa godt som det kunde være ham muligt. Der blev nu ogsaa fremlagt et Bønnskrift fra Fru Hilleborg Wille, hvori det hed, at den store Ulykke, der var paakommen hende og hendes Husbonde, ikke var en Følge af Had eller ondt Forsæt, og derfor bad hun om, at Kongen vilde være ham og hende og begges deres Børn naadig for Guds Skyld og af et kristeligt Hjerte. Derimod paastode Henrik, Peder og Ove Brahe, at deres Broder var aldeles uskyldig og jammerlig omkommen, og derfor begjærede de endelig Dom, om det saa var ret gjort, at Ejler havde sin Fred eller ej. Sorgen Daa gjentog, at Ejler Krasse ikke kunde møde uden Lejde, og at der besaarfag ej kunde

affiges Dom; men denne Indbøending blev ikke tagen til Følge. De tre Brødre berettede derpaa, at de havde stævnet tvende gode Mænd, nemlig Mogens Gjøe til Bremersvold og Oluf Daa til Ravnstrup samt disses Folk og Tjenere, der havde været tilstede, da Ulykken stede. De to gode Mænd fremkom først med en Indsigelse; de vidste ikke, om de kunde vidne i den Sag, da det gjaldt Ejler Krasses Liv, og de desuden ej havde faaet saa lovlig en Stævning, som det sig børde. Brødrene mente derimod, at de ikke kunde vægre sig med Rette. Da Reccesens Bestemmelse, at intet Vidnessbyrd kunde aflægges, naar det gjaldt Mandes Liv eller Ejendom, uden at han var bleven lovlig stævnet med tilstrækkeligt Varsel eller selv var tilstede paa Tinget, i dette Tilfælde virkelig var bleven opfyldt, blev det afgjort, at Mogens Gjøe og Oluf Daa samt deres Tjenere skulde vidne, hvad de vidste om denne Drabs-sag. Da viste de Sagens Sammenhæng at være følgende: Mogens Gjøe havde indbudet den franske Sendemand til med nogle andre Godtfolk at være hans Gæst i Borgemeesterens Niels Skrivers Have uden for Hovedstaden, og da de efter Gibet vare komne igjennem Vesterport, bleve de enige om at følge Fransmanden hjem. Derpaa fulgte Tyge Brahe og Mogens Gjøe ligeledes Hak Ulfstand til dennes Vopæl, og da de gik tilbage igjen, mødte de paa Rjødmandergade (nu „Rjødmandergade“) Ejler Krasse og Oluf Daa, der havde gaaet en anden Vej; nu træder Tyge Brahe frem paa Siden af Mogens Gjøe og klapper Ejler Krasse paa Axelen. Denne, der maa være bleven forfærdet ved en saa brat Berørelse, griber strax til sin Daggert og „laar“ til Tyge Brahe med den. Da udbød den saarede: „At, hjerte Morbroder, hvi slog I mig saa?“, hvortil Ejler Krasse svarede: „At, hjerte Søstersøn, er det dig! Gud bedre mig arme, fattige Mand!“ og kyssede ham to Gange paa kinden. Den saarede „ravede“ og htrede, at han vilde tale med Morbroderen næste Dag, og sagde derpaa: „At kære Mogens, kom!“, og derpaa gik de. Andre vilde have blandet sig deri og hævnnet Tyge Brahe, men de befindigere i denne lille Forsamling afværge det. At de alle uden Tvivl havde drukket meget over Tørsten, kunde ikke komme den ulykkelige Ejler Krasse til gode; han har næppe senere talt med Tyge Brahe, der kort efter døde, hvorpaa Drabsmanden flygtede. Eftersom imidlertid Sorgen Daa ikke kunde godtgjøre, at Ejler Krasse virkelig var ude af Riget, da Stævningen blev ham forkyndt, og da sagesløs Mand her var bleven dræbt, og Rødværge ikke blevet øvet, faldt Dommen saaledes, at Ejler Krasse efter

E G H O L M

Sælland.

Loven skulde være fredbløs og miste sit Liv. Denne Fredløshed varede uden Formildelse indtil den 1ste Oktober 1584, da Brødrene Brahe efter Kongens, Dronningens og nogle Abelsmænds Forbøn gavede ham en fri, sællig, tryk og christelig Lejde til 14de Dag efter Hellig Trefoldigheds Søndag næste Aar; men han maatte ikke komme i noget Hus eller Selskab, hvor nogen af Brødrene opholdt sig. Dommen imod ham skulde lige fuldt staa ved Magt. Paa Kongens, Dronningens og dennes Forældres Forbøn fik han den 24de August 1586 et nyt Lejdebrev, beregnet fra Mikkelstdag s. A. til Paaskestid 1587; derefter skulde han igjen udbringe af Riget i sit Behold. Lejden blev atter fornyet fra 18de Juli 1591 til den følgende Paaste af Peder Brahe paa hans Søsters Jomfru Sofie Brahes og hans Broderbrørens Vegne. Den 27de Februar 1593 fandt den sidste bekjendte Fornælse af Lejdebrevet Sted indtil Mikkelstdag s. A. Da Ejler Krasse ikke har kunnet eller villet udrede den uden Tvivl meget betydelige „Gørsum“ eller Tillægsbøde for Drabet, som den dræbtes Slægtninge have krævet, maatte Udvingen tilbringe sine sidste Dage i Landflygtighed, og han døde i Kjøbenhavn 1599 i en Alder af 75 Aar. Brødrene Brahes Moder Fru Anne Wille var Søster til Fru Hilleborg.

I Aaret 1579 giftede Ejler Krasses og Fru Hilleborg Willes ældste Søn Hans Krasse sig med Jomfru Kirstine Holt, Datter af Hans Holt til Barritstov og Fru Margrete Rosfeld. Han skrev sig baade til Egholm og Vasnæs, men blev i Virkeligheden ikke Ejder af nogen af disse Gaarde. Han havde forladt denne Verden adskillige Aar før Faderen; thi allerede 1590 indtraadte hans Enke i et nyt Ægteskab med Rigsråd Sten Brahe til Knudstrup og Næsbyholm. Da hendes første Mand ingen Livsarvinge efterlod sig, tilfaldt Egholm hans Broder Christoffer Krasse, der skrev sig til denne Gaard i Aaret 1600 og levede endnu 1613. Han havde i Oktober 1593 holdt Bryllup med Fru Dorthe Banner, Datter af Anders Banner og Fru Dorthe Rud. Den senere nedlagte Vellerupgaard var paa den Tid en selvstændig Aulsgaard, som tilhørte Egholms Ejere. Fru Dorthe Banner gav den efter sin Mandes Død i Forpagtning til en abelig Frue, der var stædt i Nød, nemlig Fru Else Thott, hvis Ægteskelle var den som Sørover bekjendte Hans Lindenov, der havde ejet Drølev Kloster og 1618 blev sendt til Ostindien. Efter sin Mandes Død gift Fru Else fra Arv og Gæld efter ham. Det Løssøre, hun havde paa Vellerupgaard, maatte nu altsaa deles imellem hans Kreditorer. Desaaarsag udstæbte Kongen en Befaling til

Ejler Urne til Næsbyholm og Alexander Rabe v. Pappenheim, at de skulde optegne alt, hvad der paa Vellerupgaard tilhørte Fru Else. Paa Gaarden mødte de i April 1622 og udstæbte nu en Kundgjørelse, der har nogen Interesse som et Bidrag til Efterretningerne om hin Tids Agerbrug. Først skulde de gjøre Fru Dorthe Banner Fyldest for Sædekornet og alt, hvad Fru Else i øvrigt havde faaet til Brug, da hun overtog Forpagtningen. De optegnede al Ejendom der paa Gaarden efter som Fogeden anviste dem. Først lod de maale 3 Tø Rug, 1 Tø Væst 4 Skpr. Byg, 3 Tø Malt, 10 Skpr. Doghede og 5 Tdr. Havre, hvilket fandtes paa Gaarden. Siden fik Fru Dorthe i Vederlag $9\frac{1}{2}$ Tø 3 Skpr. Rug, som Fru Else efter Fogedens Beretning havde labet saa til Gaarden; hertil blev lagt 8 Skpr. Rug, som Fru Else end videre havde faaet til Udsæd. Desuden fik Fru Dorthe ublagt for 20 Skpr. Doghede ligesaa mange Skpr. Rug, ligeledes til Frøgæld $9\frac{1}{2}$ Tø 4 Skpr. Byg; i Steden for 3 Tø 2 Skpr. Blandkorn blev der givet 2 Tø Malt, for 15 Tdr. Havre — $1\frac{1}{2}$ Tø 9 Skpr. Byg, i det 2 Tdr. Havre bleve regneede lige med 1 Td. Byg. Hermed blev Fru Dorthe tilfredsstillet for den „Frøgæld“, hun havde labet saa paa Vellerupgaards Marker den Gang, da Fru Else overtog Forpagtningen i Følge Forpagtningsbrev af 25de Juni 1621; af de omtalte Kornarter bleve altsaa tilbage til Kreditorerne $1\frac{1}{2}$ Tø 2 Skpr. Rug, 3 Skpr. Byg og 1 Tø Malt, som bleve liggende der paa Gaarden. Af Røeg og Fæ fandtes paa Gaarden 12 Plovstude, hvoraf der blev leveret til Fru Dorthe som tilhørende Gaarden 5 Stykker, end videre 15 Røer, hvoraf hun fik de 8. Fogeden sagde, at to af Røerne tilhørte en Borger i Holbæk Peder Jensen og en havde Jakob Drejer i Kjøbenhavn til Ejerman; Fru Else havde lovet at give dem Foder. Paa Gaarden var der 1 Tyr, som maatte blive der, 9 Kalve og 27 Faar, ligeledes; 3 Faar, som ogsaa havde tilhørt Gaarden, vare efter Fogedens Meddelelse døde, og i Steden for dem fik Fru Dorthe 12 smaa unge Lam; end videre hørte til Gaarden 7 smaa unge Lam og 16 gamle og unge Svin; der manglede endnu 1 Svin, og i Godtgjørelse derfor bleve hvede nogle spæde, 2—3 Dage gamle Grise; desuden hørte der til Inventariet 1 Orne, 2 Hopper, 2 Postheste; en Bdie Hest hørte ikke dertil. Paa Gaarden stod 1 Fole, til hvilken Fogeden havde faaet Foder af Fru Else. Derefter blev der tilovers til Kreditorerne 4 Plovstude, 1 Ro, 9 Kalve, 7 unge Lam og 1 Posthest. Af det øvrige Løssøre, Sengeskæder, Bryggeriretskaber m. m. fik Fru Dorthe alt det ublagt, som kunde

E G H O L M

Sælland.

tilkomme Gaarden, hvorimod det øvrige blev givet til Kreditorerne og pakket i en stor Kiste, der blev forseglet og indsat i Kirkens Sakristi. Fire beslagne Skrin, hvis Indhold Kommissærerne ikke vidste noget om, bleve forseglede; og paa denne Maade fik Fru Dorthé da Vellerupgaard gjort ryddelig. Tillige med Christoffer Ulfeld til Svenstrup og den senere afdøde Axel Urup til Biersholm havde Christoffer Krasse en Gang givet Kongen Løfte om 4000 Rdlr. Hovedstol med Rente for Otte Brahe til Krogholm, Høvedsmand paa Kalundborg. Den Del, hendes afdøde Mand deraf havde paataget sig at udrede, betalte Fru Dorthé Banner i Begyndelsen af Aaret 1624 og fik Tilstaaelse derved. Da de to Medforlovende imidlertid ikke havde udredt sin Del af Summen, og hun desaarfag ej havde faaet Otte Brahes Hovedbrev, men dette kunde blive hende af Vigtighed med Hensyn til en mulig Rettergang for at faa Pengene igjen, saa fik hun nu Kongebrev paa, at ingen maatte hindre hende i at forfølge sin Ret, fordi hun ej havde hint Brev. — Christoffer Krasse og Fru Dorthé Banner havde Sønnen Otte Krasse, der fik en Del af Eggholm og var gift med Fru Birgitte Ulfeld, Datter af Hr. Jakob Ulfeld til Eggestov og Fru Birgitte Brokkenhus. En anden Del deraf arvede hans Søster Fru Hilleborg Krasse, der blev gift med Henrik Holk til Ravnholt, som 1630 fik Skjøde derpaa af Otte Krasse. Henrik Holk døde i Aaret 1633. Ved sit Giftermaal med hans Enke fik Frans Bogvissel Del i Eggholm.

Men i Juni 1640 ophørte Eggholm at tilhøre Eften Krasse; da blev Gaarden næmlig af Otte Krasse solgt til den rige Holger Rosenkrands til Glimminge og Demmestrup, der døde 1647. Efter ham tilhørte denne Gaard hans Søn, den senere Baron Oluf Rosenkrands til Enggaard (Gylbensten), der er bekendt som et Offer for Enevældens Uretfærdighed og Hævnjerrighed. Af Frans Bogvissel købte han 1653 Vellerupgaard, som nu blev lagt under Eggholm. Som Ejer af Eggholm henvendte han sig i Februar 1652 til Kongen i Anledning af, at der i Helliggeistes Kirke i Kjøbenhavn var indsat nogle Breve, denne Gaard vedkommende, hvilke vare ham særdeles magtpaaliggende; han bad derfor, at de maatte blive læste og giennemsete af Peder Keedtz og Sten Hohndorf, og at Afskrifter deraf maatte blive ham meddelte; og Befaling dertil blev nu af Kongen udstædt til disse Mænd. Det varede ikke længe, før han paa Grund af Kjøbet af Vellerupgaard blev indviklet i Strid med Fru Hilleborg Krasse. I Juli 1655 affagde de fire Boldgifts-

mænd, Rigsmarsken Hr. Anders Wille, Hr. Niels Trolle, Otte Krag og Hr. Sten Wille til Rærsgaard, Kjendelse i denne Strid. 1672 købte han af Henning Bogvissel Kaldsretten til Ferslev Kirke, som Frans Bogvissel havde købt af Kongen 1651. I Septbr. 1673 tilbød han at ville mageskifte med Kronen og afstaa til denne en velbesat Ryttergaard imod at faa en øde Plads, kaldet Binderup, lagt til sin Gaard Eggholm. Kongen paalagde Kammerkollegiet at fremsætte sin Mening derom. Som Følge af den saakaldte Formildelse af den ham 1682 overgaaede haarde Højesteretsdom paa Grund af hans Forsvar for den af en Tyfter bagvaskede gamle danske Adel, hvorefter han skulde udrede 20,000 Rdlr. til Statskassen og 2,000 Rdlr. til Generalfiskalen, maatte han sælge sine Godser. Han døde 1685. Eggholm blev dog bevaret for hans Datter Fru Helle Helene Rosenkrands, der var gift med Mogens Stekel Christensen til Fusinge og Odden.

Han var imidlertid kun en meget kort Tid Gaardens Ejer; thi allerede i Juni 1686 skjøbte han den til sin Broder Hr. Otte Stekel til Ballø. S. A. ægtede den sidst nævntes Datter Domsfru Birgitte Stekel den senere saa højt fortjente Otte Krabbe til Holmegaard og Bækkeflov, og til denne sin Maag maa Otte Stekel snart have overdraget Eggholm, da et Dokument af 11te December 1690 viser, at Hr. Otte Krabbe den Gang var Eggholms Ejer. Efter hans Død 1719 tilhørte Gaarden hans Enke Fru Birgitte Stekel, som i Aaret 1724 underhandlede med Ejeren af Tølløse om en Bortbytning af nogle Jorder. I December 1723 udstædte hun som Ejerinde af Eggholm og Krabbesholm en Instrux for sin Nidfoged Hans Hansen, der fortjener nøjere at omtales som et Bidrag til Kundskaben om hine Tidens Forhold og Sæder. I Løn faar Fogeden 40 Rdlr. aarlig, i Kostpenge 1 Rdlr. 3 $\frac{1}{2}$ og i Korn 4 Skpr. Rug og 4 Skpr. Malt, alt maanedlig, til Skrivemateriale 10 Rdlr. og i Rejspenge 10 Rdlr., saa og 2 Heste paa Græs om Sommeren og paa Hø og Rugfoder om Vinteren, hvilke han maatte bytte og sælge som han bedst syntes. Han skal foregaa Bønderne med et godt Exempel og afholde sig fra Vødsagtighed og alle andre Laster; selv skal han flittig besøge Kirken og holde Gaardsens Folk og Bønderne med Lyende til det samme, og han skal ikke tilstøde, at de enten til Høve eller hjemme uden højeste Nødvendighed forrette nogen Gjerning eller noget Arbejde om Søndagen, ej heller uden uundgaaelig Fornødenhed lade dem kjøre Kesser om Helligdagene; han skal ikke tillade, men hindre og forbyde al Suleleg. Fastelavnsløben, Sommer-i-By-Riden, Kro-

E G H O L M

Sælland.

hold og Krosøgning og alle Samlinger, hvoraf kan komme Dobbelt og Drukken-
skab, Slagsmaal og slike Ting, Gud til Fortørnelse og Menneffene til Skade
og Forargelse. Saa skal og Ridesfogeden Morgen og Aften, til hvilket Klokke-
slæt det kan falde mest bekvemt, holde Morgen- og Aftenbøn og Sang med
samtlige Gaardsens Folk i Borgestuen og ej tillade nogen derfra at ubelive
uden lovligt Forsald. Han maa i Høstens Tid ikke tilsiige flere Bønder end
nødvendigt er; naar der ere for mange tillige, hindre de hverandre og kunne
holde paa et Steed halve Dage, inden de faa læsset af, hvorved de afholbes
fra sit eget Arbejde og udrette lidet til Høve uden at klamres og trækkes om
at komme først. Det paalægges ham at have nøje Tilsyn med Sild og Lys og
med Tobaksrygen og altid at holde Vandspøjten paa Eggholm i god Stand,
for at den kan være tilstede, naar det monne behøves. En Sprøjte fandtes i
den Tid vist nok kun paa faa Herregaarde. Naar der er indhøstet, skal han
skaffe sig Underretning om, hvad hver Bonde har høstet, og sørge for, at de
ej øde sit Korn, da det jo er til Bondens store Skade at laane Korn; han skal
have Tilsyn med, at de faa sine Marker ordenlig tilsaede; thi ellers er det
at befrygte, at de ænten æde Kornet op, sælge eller forbytte det, og da faa de
slet intet Korn. Naar Bonden viser Trods og bortfører eller tilbageholder sit
Korn, skal det være Fogeden tilladt at „sætte Tærstere paa ham“. Fogeden maa
ikke selv forurette eller tillade nogen anden at forurette Bonden paa nogen op-
tænkkelig Maade. Det Korn, han annammer af Bonden, skal han antage til
strøget Maal med et Fjerdingkar paa Tønden, undtagen Raanekorn, hvorom
han hvert Aar skal indhente hendes Befaling, hvor meget der skal gives til
Opbud paa Tønden. Han maa ej heller modtage nogen Fogedskjeppe, Skriver-
penge eller andet sligt, langt mindre maa han eller Ridesfogeden eller nogen
anden have Handel eller Mastepi eller Kjøbmandskab med Bonden, ej heller
med fremmede ænten om Korn, Tømmer eller Kreaturer, og det forbydes ham
at have Dplag for sig paa hendes Gaarde og Gods, af hvad Navn det være
kan, levende eller dødt. Hun har den Tillid til ham, at han vil iagttage,
hvad der kan være til hendes, Gaardsens og Godsens Gavn. Naar hun er
fraværende, skal han en Gang ugenlig sende hende Beretning om, hvorledes
det gaar med Gaarden og Godset. Naar en Bonde dør, og der prædikes over
ham, maa Fogeden ikke tillade, at der for Sigprædikenen udtages ænten Korn
eller Kvæg eller andet af Bondens Bo; men Tølen skal godtgjøres med Penge
efter Bondens Stand og Wilkaar; er Tilstanden ifkun slet, maa der ej hves

mere end 2 Rdlr. derfor. Det var ikke altid, at der blev givet Indfæstning
af Bønderne; thi det heber, at hvis der gives nogen Indfæstning, skal Rides-
fogeden have en Tiendebel deraf; men hvis Ejerinden ikke faar nogen, skal der
ej heller udredes noget til Fogeden. Uden hendes Befaling maa han ikke sætte
nogen Bonde fra en Gaard, og uden hendes Tilladelse maa han ikke give nogen
Bondesøn Løfte om Faderens Fæstegaard. Med Hensyn til de fattige i Belle-
rup Hospital skal han sørge for, at de faa hvad der tilkommer dem, nemlig
8 Stilling om Ugen og Nptaarsdag tilsammen Renten af 400 Rdlr., d. e.
20 Rdlr. Paa Godserne vare der flere Skolemestere. Fogeden skal se til, at
Skolemesterne efterleve de dem forestrevne Regler og leve ærnelig og stikkelig
og rettelig undervise Børnene i Christendom, Børnelærdom og Skrivning; og
naar de 3 Aar ere omme, i hvilke hvert Barn skal gaa i Skole, bør Fogeden
gjøre hende Forslag angaaende de fattigste af Godsens eller Sognets Børn, for
at de i Steaden kunne blive indstrevne. Med Skovene skal han have strængt
Tilsyn; intet Træ maa udvises til Omhugning, uden at være forsynet med
hendes Skovstempel, og Træerne skulle vurderes. Med Hensyn til Solbater-
udskrivningen bestemmer hun, at de unge Karle, der ere flinkest til Bøndear-
bejde, mest skulle skaanes for Udskrivning til Militzen. Denne fromme og for
sine Bønders Vel saa omhyggelige Frue døde i Aaret 1737, og i Følge hendes
sidste Villie af 1736 gif nu Eggholm over til en ny Æt af gammel dansk Adel.

Arvingene vare den navnlundige Over Rosenkrands til Rosenholm og
Rygaard og hans Hustru Fru Charlotte Skeel, der var en Broderdatter
af Fru Birgitte Skeel. Han døde i Aaret 1745, og hans Enke 1763.
Eggholm tilfaldt efter hendes Død Sønnen, den senere Statsminister Frederik
Christian Rosenkrands, hvis Navn paa en særegen Maade er knyttet til
denne Gaard. Som Dreng skal han af sin Fader under et Opbold paa Eggholm
have faaet en alvorlig Kevsel, som han albrig siden kunde glemme. Den
herlige gamle Hovedbygning, der var 2 Etager høj og bestod af 2 Huse med
4 Spir, af hvilke hans Fader havde istandsat det ene, og hans Moder 1752
det andet, lod han 1765 nedrive indtil Grunden for at tilfredsstille sin taabe-
lige Hævnlyst. Men de stærke Mure stode længe imod, og først da de vare
blevne sprængte i Luften, havde han den Tilfredsstillelse, at der nu ikke længer
var Sten paa Sten tilbage af den gamle Borg. I sin sidste Villie indlem-
mede Frederik Christian Rosenkrands Eggholm i det Stamhus, han
oprettebe for sin Arving Niels Rosenkrands, men overlod det til ham,

E G H O L M

Sælland.

om han mulig vilde sælge denne Gaard. Dette skete; thi samme Aar 1804, da Niels Rosenfrands ved hins Død overtog Stamhuset, afhændede han Egholm.

Kjøberen var Kammerraad Lars Larsen, som ejede Gaarden indtil Decbr. 1809, da han skjøbte den til Kammerraad Christian Kothe og Kapitajn af Artilleriet Harald Kothe for en Kjøbesum af 330,000 Rdlr. danst Kurant. De beholbt Gaarden indtil den 26de April 1812, da de afhændede den til Generalmajor, senere Generallieutenant, og Generalkvartermester Johan Wolfgang v. Haffner, som fik skjøbe derpaa den 23de Juli 1813. Kjøbesummen, som i Følge Kontrakten fuldstændig blev ubredt, var 500,000 Rdlr. d. R. eller 83,333 $\frac{2}{3}$ Rdbdr. Rigeledes indfriebe den ny Ejer hele Bantæftelsesbeløbet 17,643 Rdlr. 2 $\frac{1}{2}$ 1 β .

I Aaret 1823 afhændede han et Stykke Jord paa omtr. 5 Skpr. Hartkorn til Ejeren af Krabbesholm, der lagde det under Vindegaarden, og sidst nævnte overlod ham i Magestifte en Eng af omtr. 40 Tønder Lands Størrelse, der ligger lige uden for Egholms Have, imod at faa omtr. 20 Tdr. Land af denne Gaards Hovmarker. General Haffners Embedsstilling medførte, at han ikke kunde yde Bestyrelsen af Egholm nogen særdeles Omhu. Bøndernes Forfatning var i det hele ikkun maadelig, og hvrdefuldt var Hovseriet til Hovedgaarden, som indtil 1ste Maj 1836 var bortforpagtet for en aarlig Afgift af 600 Tdr. Rug og 600 Tdr. Byg med fuldt Hovseri af Gaardene og Pligt dage af alle Husmændene.

I Følge General Haffners Testamente af 21de Septbr. 1831 blev Egholm med alt Tilliggende oprettet til et Stamhus for hans Søn, den nuværende Besidder, Kammerherre Ritmester Wolfgang Haffner, som efter at have overtaget Ejendommen med Iver tog fat paa dens Bestyrelse, især siden Forpagteren i Aaret 1835 var bleven opsagt. Alle Markerne bleve mærglede, den store Engstrækning, der til de to Sider omgiver Gaarden og tidligere var et ufremkommeligt Kær, blev udgraven og udtørret; Kvæg- og Hestebesætningen blev aldeles fornyet, Haven udvidet og omlagt, og store Stoppplantninger bleve begyndte. Og saa Godsets Kirker bleve istandsatte og forskønnede; saaledes blev 1861 Vellerup Kirke forsynet med et Taarn. I Aaret 1844 afløstes Gaardmandshoveriet, og 1849 den sidste Levning, Husmandshoveriet. Som Beberlag for denne Afløsning er en Fæstegaard i Ferslev indlagt under Hovedgaarden, og det samme vil ved indtrædende Fæstebidighed blive Tilfældet med en anden

Bondegaard i samme By. Den 23de Avgüst 1851 blev der meddelt Besidderens kongelig Bevilling til Afhændelse af det under Stamhuset hørende Bøndergods, og siden bortfælges i alt Fald ved Fæstebidighed baade Gaarde og Huse. Ved en i Aaret 1859 affagt Højesteretsdom er der tilljendt Besidderen fri Raadighed over den forrige Vellerupgaards Hovedgaardstæt, som har været fordelt imellem 3 Fæstegaarde i Vellerup By, og i Følge Bevilling af Aar 1860 er denne Hovedgaardstæt magelagt med fæstelig Jord i Viltris (Sæby Sogn), Nørre-Hyllinge og Ferslev, hvoraf en Del allerede er indlagt under Egholm Mølle, og det øvrige vil ved Fæstebidighed blive indlagt dels under Møllen, dels under Hovedgaarden.

Egholm havde i en lang Aarrække efter 1765 ingen Hovedbygning. Forpagterboligen og Udhusene vare ved Stamhusets Oprettelse i en højt maadelig Tilstand, nogle endog saldefærdige. I Stamhusbrevet blev det fastsat, at Besidderen skulde ombygge og istandsætte Udhusene samt opføre en ny Hovedbygning; indtil denne sidste Bestemmelse var opfyldt, maatte han ikkun betragte sig som den ansvarlige Bestyrer af Stamhuset, der skulde gjøre Rede og Rigtighed for Anvendelsen af dettes Indtægter til det danske Kancelli. Som Følge heraf begyndtes der allerede i Aaret 1832 paa Istandsættelsen af de gamle Bygninger, hvor saadant lod sig gjøre, og paa Opførelsen af ny i Steden for de brøstfældige. Paa Grund af de store Udgifter og de ringe Indtægter, Stamhuset gav, var Besidderen nødt til at opføre de ny Bygninger med saa stor Sparksomhed som muligt var, altsaa af Bindingsværk, og først senere har han set sig i Stand til at bruge stærkere Materiale. I Aarene 1841 og 1842 blev Hovedbygningen opført og 1843 tagen i Brug. Den er grundmuret og to Etager høj med høj Kjelder. For den ene Gavl ligger et Vaskehus paa to Etager med en deri anbragt Vaskindretning, der er indført fra Paris, med Vandbeholdere, Trykpumper m. m.; lige for den anden Gavl ligger et Skuhus. Hovedbygningen ligger paa en Holm, som ved en hvælvet Bro staar i Forbindelse med Ladegaarden. Paa denne Hvælving ligger Herstabs-Stalden med Vognskuret; disse to Fløje ere af Bindingsværk. En Træbro til den modsatte Side fører over til Haven og Parken, der indtage et Fladeindhold af 40 Tdr. Land; hertil komme over 30 Tdr. Land, som ere beplantede med Løv- og Naaletræer. Af tidligere Bøndejord er en sammenhængende Strækning af 128 Tdr. Land indtagen til Fredstov og tilplantet med Gran- og Fyrretræer, der staa i frodig Væxt; dertil hører dog et Vænge paa 17 Tdr. Land, som først ved

E G H O L M

Sælland.

Fæstledighed kan blive tilplantet. Fordum var der næppe et Træ uden for den tidligere 15 Tdr. Land store Have.

Ladegaarden udgjør: tre Bygninger af Egebindingsværk til Lade, Kostald og Faarehus; to Bygninger af Kampesten under Tegltag, der ere indrettede til Stald til 40 Heste og til Vognsture; uden for dem ligger en 135 Alen lang og 24 Alen bred Kampestenslade; Forpagterboligen er af Egebindingsværk og har Spaantag; Mælkefjelberer er af Kampesten, et derved liggende Svinehus ligeledes af Kampesten, en Forraadsbygning med tre Køster, en Smedie, et Bryggers og et Bagers, ligeledes af Bindingsværk. Endelig er der en gammel Bygning, indrettet til Skriverstue, Bolig for Urtegaardsmændene og for Thyndet. Paa en Holm (Langholm) i den ved Hovedgaardens liggende store Engstrækning kun nogle faa hundrede Alen fra Hovedbygningen fandtes der endnu for noget over 30 Aar siden Murbrokker og Grundsten af en gammel Borg, der saa kaldte Langholm Slot.

Ved den ny Matrifikels Undersøelse i Aaret 1844 fik Eggholm med Tiliggende foruden Gammelstat 3855 Rdlr. 5 \mathcal{L} 12 β , følgende Hartkorn:

Eggholm Hovedgaard . . .	95 Tdr. 4 Skpr. „ Fbd. 1 $\frac{3}{4}$ Alb. med	910 Tdr. Land.
bortf. Hovedgaardstørt . .	2 - 6 - 1 - 2 - -	24 -
Bellerup Hovedgaardstørt	14 - 3 - 3 - 1 - -	160 -
Fæstegods	421 - 6 - 2 - 1 $\frac{1}{4}$ - -	4055 -
Møllestald	1 - 2 - " - " - -	" -
Stibby, Ferslev og Belle-		
rup (i Horns Herred)		
Kirketiender og Bellerup		
Rongetiende, matrifkul.		
Hartkorn	87 - " - " - " - -	" -

i alt 622 Tdr. 7 Skpr. „ Fbd. „ Alb. med 5149 Tdr. Land.

Ved Ugangen af Aaret 1861 havde Stamhuset følg. Hartk.:

Eggholm Hovedgaard . .	101 Tdr. 3 Skpr. 1 Fbd. 1 $\frac{1}{2}$ Alb. med	965 $\frac{1}{2}$ Tdr. Land.
Eggholm Møllegaard . .	11 - 6 - 1 - „ $\frac{1}{4}$ - -	104 -
bortf. Hovedgaardstørd	9 - 4 - " - 1 $\frac{1}{2}$ - -	84 -
35 Fæstegaarde og 5		
Vollstøder	218 - 4 - 2 - 1 $\frac{1}{2}$ - -	1840 -

Transport 341 Tdr. 2 Skpr. 1 Fbd. 1 $\frac{3}{4}$ Alb. med 2993 $\frac{1}{2}$ Tdr. Land.

Transport 341 Tdr. 2 Skpr. 1 Fbd. 1 $\frac{3}{4}$ Alb. med	2993 $\frac{1}{2}$ Tdr. Land.
88 Fæste- og Lejehuse. 28 - 1 - 3 - 1 $\frac{1}{12}$ - -	342 $\frac{1}{2}$ -
bortafvæstet Hartkorn „ - „ - 3 - 1 $\frac{3}{4}$ - -	1 $\frac{1}{8}$ -
Fredstov med Ager og	
Engs Hartkorn . . .	8 - 3 - 3 - „ $\frac{1}{2}$ - -
matrifkul. Kirke og Ron-	
getiende	87 - " - " - " - -

i alt 465 Tdr. „ Skpr. 3 Fbd. 2 $\frac{7}{12}$ Alb. med 3465 $\frac{5}{8}$ Tdr. Land.

Selve Hovedgaardens Fladeindhold udgjør, foruden 71 $\frac{1}{2}$ Tdr. Land Have og Skov, 28 Tdr. Land Beje m. m. og 128 Tdr. Land Eng, 738 Tdr. Land Agerjord, der er delt i 7 store Marker paa 80—90 Tdr. Land og 6 mindre paa omt. 25 Tdr. Engene yde 400—500 Læs Hø aarlig. Befætningen er 36 Heste, 150 Køer og 800 spanffe Faar. Hovedgaardens er bortforpagtet paa 10 Aar fra 1ste Maj 1856 imod en aarlig Afgift af 950 Tdr. Byg efter Kapittelstart og 3,800 Rdlr. Forbeholdskassen udreder Skatterne. Til Eggholm Mølle ligger der 104 Tdr. Land Hovedgaardstørd, hvoraf dog største Delen er tiendepflichtig. Det er en hollandsk Bejrmølle, bygget af nyt i Aaret 1853, med Bindfang af 38 Alen og 4 Kværne; desuden er der i Møllegaarden en Hestemølle. Eggholm Mølle er bortforpagtet paa 14 Aar fra 1ste Januar 1862 imod en aarlig Afgift af 1200 Rdlr. i de første 4 Aar, 1300 Rdlr. i de næste 6 Aar og 1400 Rdlr. i de sidste 4 Aar, foruden Skatterne. — Eggholm Hovedgaardens Bygninger ere brandforsikrede for 135,360 Rdlr., og Bejrmøllen og Møllegaarden for 14,150 Rdlr.

Til Stamhuset høre følgende Kapitaler: 3,300 Rdlr. i Bankaktier, 14,338 Rdlr. i 6 $\frac{1}{2}$ pCt. Rente bærende indfrieede Bankhæftelses-Obligationer og 130,535 Rdlr. i 1ste Prioritets-Pante-Obligationer for bortsolgt Vøndergods. — Derimod hæfte følgende Legater derpaa: det Krabbeste 1000 Rdlr. til 5 pCt., det Rosenfrandske 2,500 Rdlr. til 4 pCt., hvoraf Renterne uddeles til trængende under Eggholm, Krabbesholm, Nygaard og Trudsholm Gøbser; hertil kommer Fr. Chr. Rosenfrands's Legat for husarme, 800 Rdlr. til 4 pCt. De Bellerup Hospital tillagte Legater ere: Otte Krabbes og Fru Virgitte Steels 400 Rdlr. til 5 pCt., Oluf Rosenfrands's og Fru Virgitte Krabbes 373 $\frac{1}{8}$ Rdlr. til 5 pCt., det Plesenske 50 Rdlr. til 5 pCt. og 139 Rdlr. til 4 pCt.

Til Oprettelsen af Bellerup Hospital, der er stiftet 1713 af Otte Krabbe

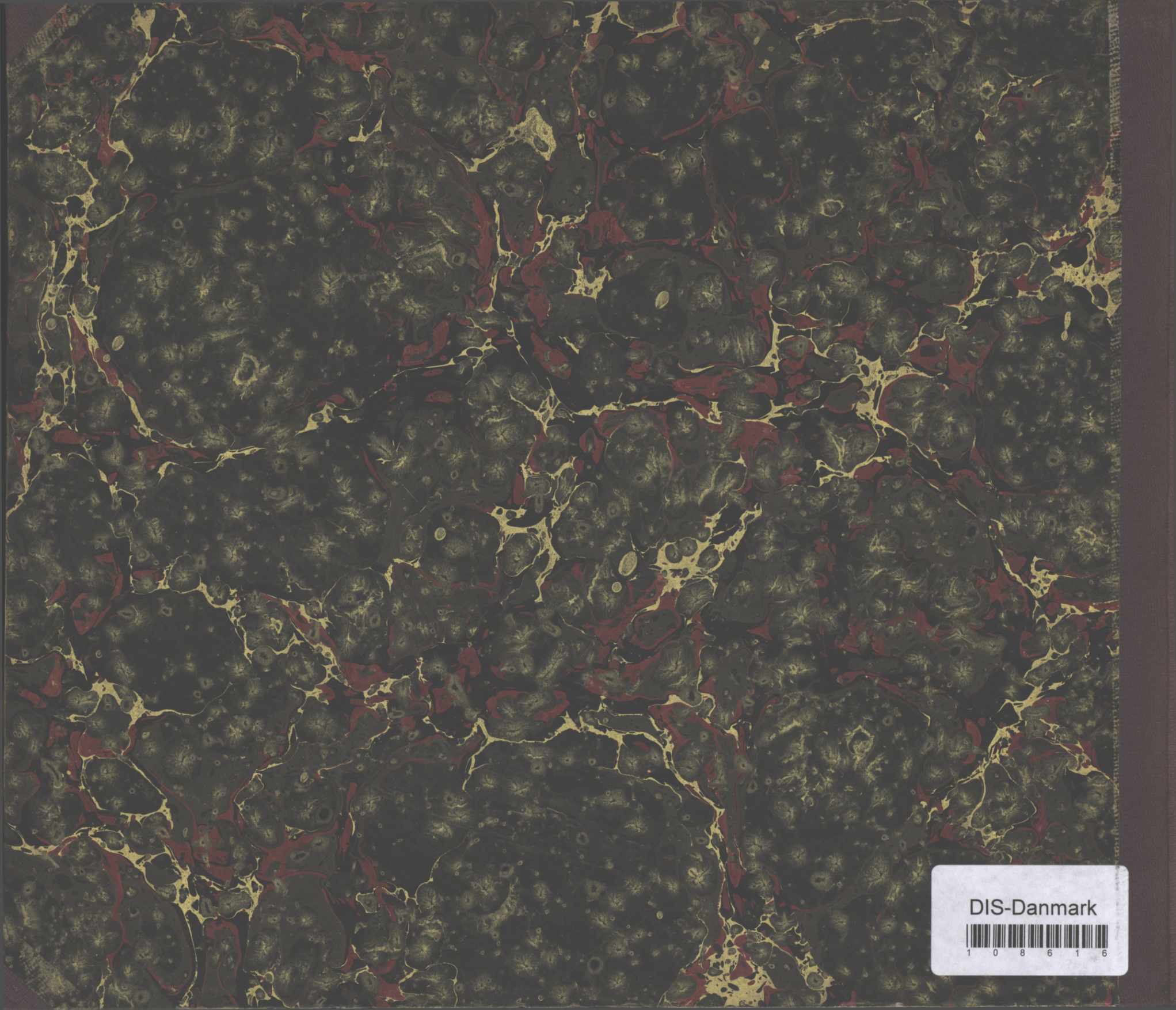
E G H O L M

Sælland.

og udvidet 1741 af Iver Rosenkrands og bestemt til at optage 9 Lemmer, der foruden Wolig og Aldebrændsel hver faa 3 R maanedlig i Penge og 3 Rdr. 2 R i Nytaarsgave, knytter sig følgende Sagn: En Gang kom en Dreng ved Navn Hans Andersen til Egholm og blev, efter at han nogen Tid havde opholdt sig der, antagen til Skriverkarl; i denne Stilling tjente han atten Aar indtil sin Død. Men uagtet han hele Tiden havde tjent uden Løn, fandtes der dog efter ham en Sum af 18000 Rdr., han ved Urebelighed havde lagt til Side. Manden var ugift og frændeløs, og da Pengene mentes at maatte være blevne Godsejeren fratagne, bleve de ham tilkjendte. Selv vilde denne imidlertid ikke gjøre Brug af dem, hvorimod han opførte Hospitalet og tillagde dette, hvad der endnu var tilovers af disse Penge. Men selv i Graven var der ej Fred for den utro Skriver; thi han viste sig idelig paa Hovedgaarden og forstyrrede dens Beboere. Om Aftenen saa man ham ofte til Hest med en Piff under Armen og en hvid Hund efter sig, jagende igjennem Omegnens Landsbyer. Paa denne Maade kom han ogsaa igjennem Sæby, og naar da Lebbvogteren havde set ham og aabnet Lebbet for ham, jog han i fuld Galop derigjennem og blev borte bag Kirken, imedens Lebbet slog i af sig selv. Præsten i Sæby Hr. Tokum fik da i Sinde, om muligt var, at staffe Eggen No for Gjenfærdet og drog til Egholm med tre gamle Bøger. Næppe havde han begyndt at læse op af den første, før Spøgelseset slog ham den ud af Haanden

med de Ord: „Du er en Synder saa vel som jeg!“ og mindebe Præsten om, at denne en Gang imedens han var Student, havde snydt en fattig Brødfone for Hvedebrød til en halv Skilling. Præsten tog saa den anden Bog og begyndte atter at læse; men Gjenfærdet slog ham ogsaa den ud af Haanden, imedens det gjentog hin Ytring. Men nu svarede Præsten: „Har jeg snydt den fattige, da har jeg siden godtgjort det ved at gjøre vel imod de fattige og saaledes udslettet min Synd!“ Efter at have sagt disse Ord tog han sin tredje Bog frem og læste med saadan Fynd, at Gjenfærdet sank ned paa Stebet. Før det aldeles forsvandt i Jorden, spurgte det Præsten: „Hvor skal jeg atter komme op?“ Svaret lød: „Ved Rødbro.“ Denne Dro førte i sin Tid over Bejlemølleløsen, og naar Bonden om Natten kommer der forbi, hører han ofte en Pfaffen i Vandet og en skrigende Natravn. Dette Sagn var endnu for en 30 til 40 Aar siden almindeligt iblandt de ældre Mænd paa Egholm Gods. Da i Aaret 1837 eller 1838 et gammelt Tørvehus paa Gaarden blev forandret til Magasin, fandt man i et Hjørne deraf en vældig Egepæl, som Stamhusbesidderen lod grave op; den var imellem 5 og 6 Alen lang og stod ikke i mindste Forbindelse med selve Bygningen. Den blev da af en gammel Mand i Overensstemmelse med den almindelige Tro betegnet som den Pæl, Præsten i Sæby havde ladet nedramme igjennem den utro Forvalters Krop, da han manede denne ned i Jorden.

DIS-Danmark

1 0 8 6 1 6